

ԵՐԵՎԱՆԻ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏ

ԵՊՀ ԻՐԱՎԱԳԻՏՈՒԹՅԱՆ ՖԱԿՈՒԼՏԵՏԻ
ՊՐՈՖԵՍՈՐԱԴԱՍՍԱԽՈՍԱԿԱՆ ԿԱԶՄԻ
ԳԻՏԱԺՈՂՈՎԻ ՆՅՈՒԹԵՐԻ
ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

1(1) 2018

Երևան - 2018

Հրատարակության և երաշխավորել
ԵՊՀ գիտական խորհուրդը

Գլխավոր խմբագիր՝
իրավ. գիտ. դոկտոր, պրոֆեսոր,
ՀՀ ԳԱԱ ակադեմիկոս Գ. Ս. Ղազինյան

Գլխավոր խմբագրի տեղակալներ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Ս. Հայկյանց
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Կ. Ա. Գևորգյան

Խմբագրակազմ՝
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Հ. Գաբուրյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ս. Ա. Դիրբանդյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Ա. Գ. Վաղարշյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Գ. Բ. Դանիելյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Վ. Ստեփանյան
իրավ. գիտ. դոկտոր,
պրոֆեսոր Վ. Դ. Ավետիսյան
իրավ. գիտ. թեկնածու,
դոցենտ Ս. Գ. Մեղրյան

Հիմնադիր և հրատարակիչ՝
Երևանի պետական
համալսարան

Խմբագրության հասցեն՝
ՀՀ, 0025, Երևան,
Ալեք Մանուկյան 1,
ԵՊՀ իրավագիտության
ֆակուլտետ:
Հեռ.՝ 060-71-02-43

Էլ. կայք՝ publications.y-su.am
publishing.y-su.am

Խմբագրությունը կարող է
հրապարակել նյութեր՝
համամիտ չլինելով
հեղինակների
տեսակետներին:

e-mail: law@ysu.am
Տպագրական 32.625 մամուլ:

Տպաքանակը՝ 100
Հանձնված է շարվածքի՝
15.01.2018
Հանձնված է տպագրության՝
20.04.2018

ԲՈՎԱՆՂԱԿՈՒԹՅՈՒՆ

Արթուր Վաղարշյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՌԱՋԻՆ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՊԵՏԱԻՐԱՎԱԿԱՆ
ՀԱՄԱԿԱՐԳԻ ԳՈՐԾԱՌՈՒԹՎՈՐՄԱՆ ՓՈՐՁԸ ԵՎ ԱՐԴԻ
ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԱՅԵՑԱԿԱՐԳԱՅԻՆ
ԱՌԱՋԱՐԿՆԵՐ7

Վիկտորյա Օհանյան

ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ԿԵՆՍԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ
ՄԻՋՃՅՈՒՂԱՅԻՆ ԵՎ ԻՆՏԵԳՐԱԼ ՄՈՏԵՑՈՒՄՆԵՐԸ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ
ՏԵՍՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ21

Տարոն Միմոնյան

ԻՐԱՎԱԲԱՆԻ ԳՈՐԾՆԱԿԱՆ ՄԱՐՏԱՀՐԱՎԵՐՆԵՐԸ XXI
ԴԱՐՈՒՄ. ԱՐՀԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՆԱԿԱՆՈՒԹՅՈՒՆ34

Варе Геворкян

К ВОПРОСУ О МЕХАНИЗМЕ ВЛАСТИ КАК О СТРУКТУРНОМ
ЭЛЕМЕНТЕ ПОЛИТИЧЕСКОЙ СИСТЕМЫ ОБЩЕСТВА46

Գևորգ Դանիելյան

ՎԱՐՉԱՐԱՐՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ԱԶԳԱՅԻՆ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ58

Վարդան Այվազյան

ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՄԻՍԵՄԱՏԵԽՆԻԿԱՆ.....78

Անահիտ Մանասյան

ԿԱՅՈՒՆ ԺՈՂՈՎՐԴԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆԸ ԱՐԴԻ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱ-
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՄՏԱԾՈՂՈՒԹՅԱՆ ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ95

Ռուստամ Մախմուդյան

ԵԶՐԻՆԵՐԻ ՑԵՂԱՍՊԱՆՈՒԹՅՈՒՆԸ ՀԱՅՈՑ ԵՂԵՌՆԻ
ՄԻՋԱԶԳԱՅՆՈՐԵՆ ԶՃԱՆԱԶՄԱՆ ԱՐԴՅՈՒՆՔ111

Հասմիկ Ենգոյան

2016 թ. Դեկտեմբերի 16-ի «ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔՈՎ
ԱՄՐԱԳՐՎԱԾ ՀՀ ԳՆՈՒՄՆԵՐԻ ԲՈՂՈՔԱՐԿՄԱՆ ԽՈՐՀՐԴԻ
ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎԻՃԱԿԻ ՈՐՈՇ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐ.....130

Рита Арустамян	
ФУНКЦИЯ ОХРАНЫ ПРАВ И СВОБОД ГРАЖДАН И ИХ ОТВЕТСТВЕННОСТЬ ПЕРЕД ОБЩЕСТВОМ	138
Դավիթ Հակոբյան	
ԱՐՑԱԽԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ԽՆԴԻՐՆԵՐՆ ՈՒ ՆՊԱՏԱԿՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՑ ՍԱՀՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ ԱՄՐԱԳՐՈՒՄԸ.....	154
Լիպարիտ Մելիքջանյան	
ՀՀ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔՈՎ ՆԱԽԱՏԵՍՎԱԾ ՍԵՐՎԻՏՈՒՏԻ ՏԵՍԱԿՆԵՐԸ.....	166
Արսեն Թավադյան	
ԱՆՎԱՎԵՐ ԳՈՐԾԱՐՔՆԵՐԻ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՈՒՄԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	176
Ռաֆիկ Գրիգորյան	
ՍՊԱՌՈՂԱԿԱՆ ՎԱՐԿԻ ՎԱՂԱԺԱՄԿԵՏ ՍԱՐՄԱՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	189
Արա Գաբուզյան	
ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾՈՎ ԻՐԱՎԱԲԱՆԱԿԱՆ ԱՆՁԱՆՑ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅՈՒՆ ՆԱԽԱՏԵՍԵԼՈՒ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՁ.....	203
Աննա Մարգարյան	
ԱՆՉԱՓԱՀԱՍՆԵՐԻ ՇԵՂՎՈՂ ՎԱՐՔԱԳԾԻ ԲՆՈՒԹԱԳԻՐԸ ՀՀ-ՈՒՄ	213
Тигран Симонян	
СОЦИАЛЬНО-ЭКОНОМИЧЕСКИЕ, ГОСУДАРСТВЕННО- ПРАВОВЫЕ, ИДЕОЛОГИЧЕСКИЕ И ВОСПИТАТЕЛЬНЫЕ МЕРЫ ПРЕДУПРЕЖДЕНИЯ ПРЕСТУПНОСТИ МОЛОДЕЖИ.....	234
Սամվել Դիբրանյան	
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՍԱՆ ՀԻՄՔ	262

Վահե Ենգիբարյան

ԴԱՏԱԿԱՆ ՓՈՐՁԱՔՆՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԻՆՍՏԻՏՈՒՑԻՈՆԱԼ
ԿԱՏԱՐԵԼԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՌԱՆԿԱՐՆԵՐԸ ՀՀ
ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՍԴՐՈՒԹՅԱՆ
ՀԱՄԱՏԵՔՍՈՒՄ.....276

Տաթևիկ Սուջյան

ԱՆՁԻ ԿՈՂՄԻՑ ԿԱՏԱՐՎԱԾ ԳԱՂՏՆԻ ՁԱՅՆԱԳՐՈՒԹՅՈՒՆԸ
ՈՐՊԵՍ ԱՊԱՑՈՒՅՑ ՕԳՏԱԳՈՐԾԵԼՈՒ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻՈՒԹՅԱՆ
ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐԸ ՔՐԵԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ296

Արմեն Հովհաննիսյան

ՆՈՐ ԵՐԵՎԱՆ ԵԿԱԾ ԵՎ ՆՈՐ ՀԱՆԳԱՄԱՆՔՆԵՐՈՎ ԲՈՂՈՔ
ՆԵՐԿԱՅԱՑՆԵԼՈՒ ԺԱՄԿԵՏՆԵՐԻ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ
ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ.....314

Սերգեյ Մարաբյան

ԱՆՉԱՓՈՒՄԻ ՆԿԱՏՄԱՄԲ ԴԱՏՏԻԱՐԱԿՉԱԿԱՆ ԿԱՄ ՊԱՏԺԻՑ
ԲՆՈՒՅԹԻ ՀԱՐԿԱԴՐԱՆՔԻ ՄԻՋՈՑ ԿԻՐԱՌԵԼՈՎ ՔՐԵԱԿԱՆ
ՀԵՏԱՊՆԴՈՒՄԸ ԴԱԴԱՐԵՑՆԵԼՈՒ

ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐՆ ԸՍՏ ՀՀ ՔՐԵԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԾԻ.....326

Հրայր Ղուկասյան, Անահիտ Հարությունյան

ԱՐԴՅՈՒՆԱՎԵՏ ՔՐԵԱԿԱՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԸՆԹԱՑՔՈՒՄ
ԿԻՐԱՌՎՈՂ ՏԱԿՏԻԿԱԿԱՆ ՀՆԱՐՔՆԵՐԻ ԹՈՒՅԼԱՏՐԵԼԻ
ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԸ.....352

Գուրգեն Ներսիսյան

ՀԱՄԱԳՈՐԾԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՎԱՐՈՒՅԹՈՒՄ ՄԵՂԱԴՐՅԱԼԻ
ԱՆՎՏԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....375

Սերգեյ Մեղրյան

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ
ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ ՆՈՐ ՕՐԵՆՍԳՐՔԻ ՆԱԽԱԳԻԾԸ,
ԸՆԴՈՒՆՄԱՆ ԱՆՀՐԱԺԵՇՏՈՒԹՅՈՒՆԸ ԵՎ ԱՌԱՋԱՐԿՎՈՂ
ԼՈՒԾՈՒՄՆԵՐԸ.....395

Վահե Հովհաննիսյան	
ՈՂՋԱՄԻՏ ԺԱՄԿԵՏՈՒՄ ԳՈՐԾԻ ՔՆՆՈՒԹՅԱՆ ԻՐԱՎՈՒՆՔԻ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	430
Վարդուշ Եսայան	
ՀԱՅՑԱՊԱՀԱՆՋԻ ՓՈՓՈԽՄԱՆ ՀԻՄՆԱՀԱՐՑԵՐԸ	
ՔԱՂԱՔԱՑԻԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	445
Վահագն Դալլաքյան	
ՀԱՅՑԻ ԱՊԱՀՈՎՄԱՆ ԿԱՏԱՐՄԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ.....	458
Օլիմպիա Գեղամյան	
ՋՐՕԳՏԱԳՈՐԾՄԱՆ ՀԵՏ ԿԱՊՎԱԾ ՎԵՃԵՐԻ ԼՈՒԾՄԱՆ ԱՐՏԱԴԱՏԱԿԱՆ ԿԱՐԳԻ ՈՐՈՇ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅՈՒՆՈՒՄ	472
Տիգրան Խաչիկյան	
ԵՍՏՄ ՄԱՔՄԱՅԻՆ ՕՐԵՆՄԴՐՈՒԹՅԱՆ ԵՎ «ՄԱՔՄԱՅԻՆ ԿԱՐԳԱՎՈՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ» ՀՀ ՕՐԵՆՔԻ ՄԻՋԵՎ ՓՈԽՀԱՐԱԲԵՐԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՀԻՄՆԱԽՆԴԻՐՆԵՐԸ	484
Հեղինե Գրիգորյան	
ՋՐԱՅԻՆ ՌԵՍՈՒՐՍՆԵՐԻ ԿԱՌԱՎԱՐՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՀԱՆՐԱՅԻՆ ՄԱՍՆԱԿՑՈՒԹՅԱՆ ՈՐՈՇ ՀԱՐՑԵՐԻ ՇՈՒՐՋ	496
Անի Սիմոնյան	
ՄՇԱԿՈՒԹԱՅԻՆ ԺԱՌԱՆԳՈՒԹՅԱՆ ՊԱՀՊԱՆՄԱՆ ՈԼՈՐՏՈՒՄ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԻՐԱՎԱԿԱՆ ՊԱՏԱՄԽԱՆԱՏՎՈՒԹՅԱՆ ԱՌԱՆՁՆԱՀԱՏԿՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ	513

ՔՐԵԱԴԱՏԱՎԱՐԱԿԱՆ ՕՐԵՆՔԻ ԷԱԿԱՆ
ԽԱԽՏՈՒՄԸ ՈՐՊԵՍ ԴԱՏԱԿԱՆ ԱԿՏԻ ԲԵԿԱՆՄԱՆ ՀԻՄՔ

Սամվել Դիրանդյան
*ԵՊՀ քրեական դատավարության և
կրիմինալիստիկայի ամբիոնի վարիչ,
իրավաբանական գիտությունների դոկտոր, պրոֆեսոր*

Քրեական դատավարության խնդիրների իրականացումը ենթադրում է դատավարության այնպիսի ձևի սահմանում, որը պետք է ապահովի ոչ միայն հանցագործությունների բացահայտումը, այլև դատավարությանը մասնակցող անձանց իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանությունը: Օրինականության սկզբունքը ենթադրում է հետաքննության մարմնի, քննիչի, դատախազի և դատարանի կողմից օրենքով սահմանված լիազորությունների իրականացում: Դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունը ցույց է տալիս, որ միշտ չէ, որ նշված մարմիններն ու պաշտոնատար անձինք քրեական գործով վարույթի ընթացքում անվերապահորեն պաշտպանում են քննչական և դատավարական գործողությունների իրականացման՝ օրենքով սահմանված ընթացակարգը: Այսինքն՝ քրեական գործով վարույթի ընթացքում հաճախ թույլ են տրվում դատավարական օրենքի խախտումներ, որոնք իրենց բնույթով և ծանրության աստիճանով կարող են լինել տարբեր: Այդ խախտումներին կարելի է հանդիպել քրեական դատավարության տարբեր փուլերում, այսինքն՝ ինչպես մինչդատական վարույթում, այնպես էլ դատական վարույթներում: Այսպես՝ քրեական գործերով վարույթի ընթացքում առաջին ատյանի դատարանում թույլ են տրվում սխալներ ոչ միայն գործի փաստական հանգամանքները հաստատելիս, այլև նյութական և դատավարական այս կամ այն նորմը կիրառելիս: Իհարկե, վերադաս դատական ատյանների կողմից դատական ակտերի օրինականության, հիմնավորվածության և արդարացիության ստուգումն իրականացվում է ոչ միայն սխալներն ի հայտ բերելու նպատակով, որոնք թույլ են տրվել գործի քննության և լուծման ընթացքում, այլև միջոցներ ձեռնարկելու համար դրանք վերացնելու ուղղությամբ¹:

¹ Ст' у Червоткин А. С., Апелляция и кассация, Пособие для судей, М., 2010, М., էջ 24-25:

Բիարկե, քրեական գործով վարույթի ընթացքում թույլ տրված յուրաքանչյուր խախտում պետք է ստանա համապատասխան արձագանք, քանի որ օրինականության սկզբունքը ենթադրում է քրեադատավարական ձևի պահպանում: Անկասկած հարց է առաջանում՝ արդյոք քրեադատավարական օրենքի ցանկացած խախտում կարող է հանգեցնել վերաքննության կամ վճռաբեկության: Նման հարցադրումը, կարծում ենք, որ կարող է խնդիրներ առաջացնել պրակտիկայում, մասնավորապես այն էապես կարող է ազդել առաջին ատյանի դատարանի կայացրած դատական ակտերի կայունության վրա: Դրանով է պայմանավորված այն հանգամանքը, որ քրեական դատավարության օրենսգրքում նշվում է քրեադատավարական օրենքի էական խախտման մասին: Դատավարական օրենքի խախտումներին տրված նման դասակարգումն ունի կարևոր նշանակություն, սակայն դրանից չի կարելի հետևություն անել, որ վարույթն իրականացնող մարմինները կարող են թույլ տալ ոչ էական խախտումներ: Բիարկե, օրենքի ցանկացած խախտման նկատմամբ պետք է ցուցաբերել որոշակի մոտեցում՝ դրանից բխող հետևանքներով: Միանգամայն արդարացի է Մ. Ս. Ստրոգովիչի այս պնդումը. «Քրեական գործերի քննության և լուծման ընթացքում դատավարական նորմերի խստագույնս պահպանումը օրինականության անվերապահ պահանջն է, քրեական գործը ճիշտ լուծելու անհրաժեշտ պայմանը»¹:

2005 թ. խմբագրությամբ ՀՀ Սահմանադրության 22-րդ հոդվածի 2-րդ մասում սահմանված էր հետևյալը. *«Արգելվում է օրենքի խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցի օգտագործումը»*: Սահմանադրական այս կարգավորումը բխում է օրինականության սկզբունքից, որից հետևում էր, որ օրենքի ցանկացած խախտում հանգեցնում է ապացույցի անթույլատրելիության: Նշված կարգավորումը որոշակի հակասության մեջ էր ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի առանձին նորմերի հետ, մասնավորապես ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 105-րդ հոդվածի, որը չի բացառում դատավարական օրենքի խախտմամբ ձեռք բերված ապացույցի օգտագործման հնարավորությունը: Օրինականության սկզբունքի ապահովման տեսանկյունից միգուցե

¹ **Строгович М. С.**, Курс советского уголовного процесса. Т. II: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. М.: Издательство «Наука», 1970, с. 382.

սահմանադրական կարգավորումը ճիշտ է, բայց այն արդարացված չէ, քանի որ ցանկացած խախտում չէ, որ կարող է անվավեր դարձնել քրեական գործով իրականացված վարույթը:

Սահմանադրական բարեփոխումների շրջանակներում որոշակի լուծում տրվեց նաև այս խնդրին: 2015 թ. խմբագրությամբ ՀՀ Սահմանադրության 63-րդ հոդվածի 3-րդ մասի համաձայն՝ *«Հիմնական իրավունքների խախտմամբ ձեռք բերված կամ արդար դատաքննության իրավունքը խաթարող ապացույցի օգտագործումն արգելվում է»*: Նշված նորմից հետևում է, որ օրենքի խախտման հետևանքները կարող են լինել տարբեր: Սահմանադրությունն արգելում է այնպիսի ապացույցների օգտագործումը, որոնք ձեռք են բերվել հիմնական իրավունքների խախտմամբ, կամ եթե դրանց ձեռք բերման արդյունքում խաթարվել է արդար դատաքննության իրավունքը: Ինչպես տեսնում ենք, հիմնական օրենքում արդեն որոշակի սահմանազատում է տրվում օրենքի խախտման, որը բացառում է դատավարական օրենսդրության հետ ունեցած հակասությունները:

Միաժամանակ պետք է նշել, որ 2015 թ. խմբագրությամբ ՀՀ Սահմանադրության 68-րդ հոդվածի համաձայն՝ *«Ոչ ոք չի կարող կրկին դատվել նույն արարքի համար»*:

2. Սույն հոդվածի 1-ին մասի դրույթները չեն խոչընդոտում գործի վերանայումը՝ օրենքի համապատասխան, եթե առկա են նոր կամ նոր երևան եկած հանգամանքներ կամ գործի քննության ժամանակ տեղ են գտել հիմնարար թերություններ, որոնք կարող են ազդել գործի արդյունքի վրա»: Ինչպես տեսնում ենք, ՀՀ Սահմանադրության մեջ օգտագործվում է երկու հասկացություն՝ *«հիմնական խախտումներ»* և *«հիմնարար թերություններ»*: ՀՀ Սահմանադրության մեջ հիմնական իրավունքի խախտումը վերաբերում է ապացույցների ձեռք բերմանը, իսկ հիմնարար թերությունները՝ նաև գործի քննությանը:

Քրեական դատավարության իրավունքում «քրեադատավարական օրենքի էական խախտում» հասկացությունը ենթադրում է, որ խախտումները կարող են լինել ինչպես *էական*, այնպես էլ *ոչ էական*, իսկ սահմանադրական կարգավորմամբ՝ նաև *հիմնական* և *հիմնարար*: Դրանք իրենց բնույթով, սուբյեկտային կազմով, առաջացող իրավական հետևանքներով կարող են լինել տարբեր: Բիարկե, ճիշտ չէր լինի քրեական վարույթի ընթացքում թույլ տրված յուրաքանչյուր խախտման համար նախատեսել միևնույն իրավական

հետևանքները: Իրականում քրեական գործով վարույթի ընթացքում հնարավոր են ոչ միայն խախտումներ, այլև սխալներ, որոնք իրենց բովանդակությամբ չեն կարող նույնացվել խախտման հետ: Այս հանգամանքը ենթադրում է, որ քրեադատավարական օրենքի խախտումը պետք է ստանա օրենսդրական հստակ կարգավորում:

«Քրեադատավարական օրենքի էական խախտում» հասկացությունը քրեական դատավարության օրենսգրքում օգտագործվող հասկացություններից է և ամրագրված է ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 398-րդ հոդվածով. «Քրեադատավարական օրենքի էական խախտումներ են դատական քննության ժամանակ սույն օրենսգրքի սկզբունքների և այլ ընդհանուր դրույթների խախտումները, որոնք գործին մասնակցող անձանց՝ օրենքով երաշխավորված իրավունքներից զրկելու կամ դրանցում սահմանափակելու կամ այլ ճանապարհով խոչընդոտել են գործի հանգամանքների բազմակողմանի, լրիվ և օբյեկտիվ հետազոտմանը, ազդել են կամ կարող էին ազդել գործով ճիշտ որոշում կայացնելու վրա»¹: Իհարկե, սահմանադրական կարգավորումը, ինչպես նաև միջազգային պայմանագրերի առկայությունը մեզ հիմք է տալիս պնդելու, որ օրենսդրական կարգավորումը կրում է սահմանափակ բնույթ, քանի որ նրանում տեղ գտած ձևակերպումը հիմնականում վերաբերում է քրեական դատավարության օրենսգրքում տեղ գտած սկզբունքների և այլ ընդհանուր դրույթների խախտմանը: Այսինքն՝ ՀՀ Սահմանադրության մեջ և միջազգային պայմանագրերում ամրագրված անձի իրավունքների և ազատությունների խախտումները դուրս են մնացել էական խախտումից: Իհարկե, վերը նշված ձևակերպումը չպետք է հասկանալ նեղ իմաստով, քանի որ ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 1-ին հոդվածում քրեական գործերով վարույթը կարգավորող օրենսդրության տակ հասկանում ենք ՀՀ Սահմանադրությունը, միջազգային պայմանագրերը, դատական օրենսգիրքը և դրանց համապատասխան ընդունված այլ օրենքները:

Վերը նշվածը նշանակում է, որ ենթաօրենսդրական ակտերը չեն կարող քրեադատավարական իրավահարաբերությունների կարգավորման աղբյուր լինել: Միայն օրենքի շրջանակներում այդ

¹ Նախագծում տրվում է դատավարական օրենքի էական խախտման հետևյալ բնորոշումը՝ «Քրեադատավարական օրենքի էական խախտում է դատական վարույթի ընթացքում քրեական վարույթի որևէ սկզբունքի խախտումը» /Նախագծի 359-րդ հոդված, մաս 4/:

հարաբերությունների կարգավորումը վկայակոչում է քրեական դատավարությունում անձի իրավունքների և օրինական շահերի պաշտպանության կարևորության մասին: Նաև այլ օրենքների կիրառումը քրեական դատավարության հարաբերությունների կարգավորման ոլորտում նշանակում է, որ «քրեադատավարական օրենք» հասկացությունը պետք է հասկանալ լայն իմաստով, այսինքն՝ այդ հասկացության մեջ ներառելով բոլոր այն օրենքները, որոնք բովանդակում են քրեադատավարական հարաբերությունները կարգավորող իրավական նորմերը:

Վերը նշված իրավական կարգավորումից արդյո՞ք հետևում է, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի, ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումները չեն կարող լինել քրեադատավարական իրավահարաբերությունների կարգավորման աղբյուր: Հաշվի առնելով հանրապետությունում նախադեպային իրավունքի կիրառումը կարող ենք ասել, որ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի և ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումները նույնպես քրեական դատավարության իրավունքի աղբյուրներ են, իհարկե, այդ որոշումներով իրավունքի նոր նորմեր չեն ստեղծվում¹:

Անկասկած, ինչպես ՀՀ Սահմանադրական դատարանի, այնպես էլ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումներն ունեն կարևոր նշանակություն, քանի որ դրանց շնորհիվ իրավական դաշտից վերացվում են ոչ սահմանադրական օրենքները: ՀՀ Սահմանադրական դատարանի կողմից ընդունվել են տասնյակից ավելի որոշումներ, որոնց ուժով ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքի առանձին նորմեր ճանաչվել են հակասահմանադրական, և դադարեցվել է այդ նորմերի կիրառությունը: Իհարկե, կապ չունի՝ ՀՀ Ազգային ժողովը ՀՀ քրեական դատավարության օրենսգրքում համապատասխան փոփոխություններ կատարել է, թե ոչ: Քննիչները, դատախազներն ու դատարանը հաճախ են իրենց որոշումներում հղում կատարում ՀՀ Սահմանադրական դատարանի ոչ միայն որոշումներին, այլև այդ որոշումներում տեղ գտած իրավական դիրքորոշումներին: Այսօր տեսական և գործնական կարևորություն է ներկայացնում այն հարցը, թե արդյո՞ք իրավական դիրքորոշումները իրավունքի աղբյուր են և կարող են կիրառվել, կամ դրանց չկիրառումը կարո՞ղ է համարվել

¹ Չնայած պետք է նշել, որ ՀՀ Վճռաբեկ դատարանն առանձին դեպքերում կայացնում է որոշումներ, որոնք ակնհայտ նորմաստեղծ բնույթ ունեն:

խախտում: Այս հարցին Սահմանադրական դատարանն անդրադարձել է իր մի քանի որոշումներում: Սահմանադրական դատարանն արձանագրում է, որ դատարանի որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները կոչված են իրավակիրառական պրակտիկայում ապահովելու ՀՀ Սահմանադրության առավել ամբողջական և միակերպ ընկալումն ու սահմանադրական օրինականությունը, իրավակիրառական պրակտիկան նպատակամղելու նորմատիվ ակտերն իրենց սահմանադրաիրավական բովանդակությամբ համապատասխան ընկալելու և կիրառելու ուղղությամբ: Որպես սահմանադրական իրավունքի կարևոր աղբյուր՝ դրանք սկզբունքային նշանակություն ունեն սահմանադրական դատարանի որոշումներից բխող օրինաստեղծ (նորմաստեղծ) գործունեության համար:

Ելնելով ՀՀ Սահմանադրական դատարանի սահմանադրաիրավական կարգավիճակի ու իր կողմից ընդունվող որոշումների իրավաբանական ուժի և բնույթի առանձնահատկություններից՝ Սահմանադրական դատարանը գտնում է, որ այդ որոշումներում արտահայտված իրավական դիրքորոշումները.

ա/ անմիջականորեն բխում են Սահմանադրական դատարանի լիազորություններից, հետևաբար կրում են պաշտոնական բնույթ,

բ/ ունեն կոնկրետ իրավական հետևանք, հասցեագրված են ինչպես տվյալ գործով կոնկրետ, այնպես էլ հանրային-իրավական հարաբերությունների բոլոր սուբյեկտներին (համընդգրկուն են),

գ/ ունեն գործողության անսահմանափակ ժամկետ, կարող են փոփոխվել միայն Սահմանադրական դատարանի որոշումներով,

դ/ կոչված են ՀՀ իրավահամակարգում և իրավակիրառական պրակտիկայում նպաստելու իրավական անորոշության վերացմանը, դրվում են իրավահարաբերությունների սահմանադրականացման հիմքում, ունեն նախադեպային բնույթ,

ե/ մինչև վեճի առարկա հարաբերության նորմատիվ կարգավորումը, որոշ դեպքերում նաև իրավակարգավորման ժամանակավոր միջոց են,

զ/ ՀՀ Սահմանադրության նորմերի պաշտոնական մեկնաբանություններ են¹:

Առանձնահատուկ են նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի որոշումները՝ որպես քրեական դատավարության իրավունքի աղբյուր: Վճռա-

¹ ՀՀ Սահմանադրական դատարանի 25.02.2011 թ. թիվ 943 որոշումը:

բեկ դատարանի որոշումների իրավական բնույթը բխում է նրա սահմանադրաիրավական վիճակից, մասնավորապես ՀՀ Սահմանադրության 171-րդ հոդվածի 2-րդ մասի համաձայն՝ «Վճռաբեկ դատարանը դատական ակտերն օրենքով սահմանված լիազորությունների շրջանակներում վերանայելու միջոցով՝

1) ապահովում է օրենքների և այլ նորմատիվ իրավական ակտերի միատեսակ կիրառությունը,

2) վերացնում է մարդու իրավունքների և ազատությունների հիմնարար խախտումները»:

ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 8-րդ հոդվածի 4-րդ մասի համաձայն՝ «Որոշակի փաստական հանգամանքներ ունեցող գործով վճռաբեկ դատարանի կամ Սարդու իրավունքների եվրոպական դատարանի դատական ակտի հիմնավորումները, այդ թվում՝ օրենքի մեկնաբանությունները, պարտադիր են դատարանի համար նույնանման փաստական հանգամանքներով գործի քննության ժամանակ՝ բացառությամբ այն դեպքի, երբ վերջինս ծանրակշիռ փաստարկների մատնանշմամբ հիմնավորում է, որ դրանք կիրառելի չեն տվյալ փաստական հանգամանքների նկատմամբ»: Ինչպես տեսնում ենք, Վճռաբեկ դատարանի որոշումների պարտադիրությունն արդեն իսկ խոսում է օրենքի խախտման առկայության մասին, եթե դրանք չեն պահպանվել վարույթն իրականացնող մարմինների կողմից:

Բացի վերը նշվածից՝ քրեական դատավարության օրենսգրքի 414.2-րդ հոդվածի համաձայն՝ վճռաբեկության կարգով բողոքը վարույթ ընդունելու և բեկանելու հիմք է բողոքարկվող դատական ակտում որևէ նորմի մեկնաբանությունը, որը հակասում է Վճռաբեկ դատարանի որոշման մեջ տվյալ նորմին տրված մեկնաբանությանը: Այսինքն՝ քրեադատավարական օրենսդրության մեջ այն ընդունվում է որպես բողոքարկման հիմք: Իհարկե, բոլոր դեպքերում խախտումը վերաբերում է օրենքի այն նորմին, որի վերաբերյալ Վճռաբեկ դատարանն արտահայտել է իրավական դիրքորոշում:

Միանգամայն ակնհայտ է, որ «էական դատական խախտումները, որոնք կարող են ազդել օրինական, հիմնավորված ու արդար դատավճռի կայացման վրա, հարկ է համարել միայն նրանք, որոնք այսպես թե այնպես խաթարում են մրցակցային դատավարության

ելակետային, հիմնարար հիմքերը»¹: Սակայն օրինաչափորեն հարց է ծագում, թե որոնք են մրցակցային դատավարության ելակետային, հիմնարար հիմքերը: Ա. Վ. Սմիռնովի և Կ. Բ. Կալինովսկու կարծիքով՝ դրանք են կողմերի հավասարության և դատարանի անկախության սկզբունքները: Քրեական դատավարության հիմնարար հիմքերի սակավաթվությունը նրանք բացատրում են այն բանով, որ «հանրագումարում այդ սկզբունքները ձևավորում են մրցակցային դատավարության գլխավոր կառուցվածքը»²: Մ. Ս. Ստրոգովիչը փոքր-ինչ այլ կերպ է բնորոշում քրեադատավարական օրենքի էական խախտումները: Նրա կարծիքով՝ «Դատավարական էական խախտումներ են համարվում դատավարական նորմերի այնպիսի խախտումները, որոնք, զրկելով կամ սահմանափակելով կողմերի՝ օրենքով երաշխավորված իրավունքները, կամ այլ եղանակով խոչընդոտել են դատարանին բազմակողմանիորեն քննելու գործը և ազդել են կամ կարող էին ազդել օրինական և հիմնավորված դատավճռի կայացման վրա»³: Քրեադատավարական գրականության մեջ դատավարական օրենքի էական խախտման հասկացության վերաբերյալ հանդիպում ենք խմբագրական տարբերությամբ նույնանման բնորոշումների, որոնք այն հիմնականում հանգեցնում են քրեական դատավարության սկզբունքների և այլ ընդհանուր դրույթների խախտման: Իրականում միշտ չէ, որ սկզբունքի կամ ընդհանուր դրույթի խախտումը կարող է հանգեցնել անձի իրավունքների սահմանափակման կամ քրեական գործի ելքի համար ունենալ վճռորոշ նշանակություն:

Ելնելով դատական պրակտիկայի ուսումնասիրությունից՝ կարող ենք ասել, որ դատավճռի բեկանման կամ փոփոխման համար որպես դատական ակտը բեկանելու հիմնավորում պետք է նախատեսել ոչ թե քրեադատավարական օրենքի էական խախտումները, այլ պարզապես քրեադատավարական օրենքի խախտումը: Ընդ

¹ **Смирнов А. В., Калиновский К. Б.**, Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации. Постатейный. М.: КНОРУС, 2007, с. 846.

² Նույն տեղում:

³ **Строгович М. С.**, Курс советского уголовного процесса. Т. II: Порядок производства по уголовным делам по советскому уголовно-процессуальному праву. М.: Издательство «Наука», 1970, с. 382.

որում, պետք է նշել, որ քրեադատավարական օրենքի ոչ բոլոր խախտումները կարող են հանգեցնել դատական որոշման բեկանման կամ փոփոխության: Այսինքն Վճռաբեկ ատյանի կողմից դատական որոշման բեկանման կամ փոփոխման համար հիմք պետք է ծառայեն քրեադատավարական օրենքի այնպիսի խախտումները, որոնք քրեական դատավարության մասնակիցներին սույն օրենսգրքով երաշխավորված իրավունքներից զրկելու կամ դրանք սահմանափակելու ճանապարհով, դատավարության ընթացակարգը չպահպանելու կամ այլ եղանակով ազդել են կամ կարող էին ազդել օրինական, հիմնավորված և արդարացի դատավճռի կայացման վրա: Քրեադատավարական օրենքի *էական* խախտումների հասկացությունից հրաժարումը հիմնավորվում է այն բանով, որ շեշտը պետք է դնել քրեադատավարական օրենքի խախտման հետևանքների վրա: Վճռաբեկության կարգով դատական որոշման բեկանման կամ փոփոխման համար հիմք կարող է դառնալ քրեական դատավարության օրենսգրքի նորմերի ցանկացած խախտում, որը քրեական դատավարության մասնակիցներին իրավունքներից զրկելու կամ դրանք սահմանափակելու միջոցով, դրա ընթացակարգը չպահպանելու կամ այլ եղանակով ազդել է կամ կարող էր ազդել օրինական, հիմնավոր և արդարացի դատավճռի կայացման վրա¹:

Կարծում ենք, որ նշված հարցի օրենսդրական կարգավորման դեպքում հիմնական շեշտը պետք է դնել ոչ թե ձևական կարգավորման վրա, այլ բովանդակային, այսինքն՝ որոշել, թե այս կամ այն խախտումը դասվում է էականների շարքին, թե ոչ, հնարավոր է միայն կոնկրետ քրեական գործի հանգամանքներից ելնելով:

Կարծում ենք՝ քրեադատավարական օրենքի խախտումների առնչությամբ «էական» հասկացության կիրառումը անխուսափելիորեն կհանգեցնի այդ խախտումների ձևականացմանը, այսինքն՝ օրենսդրորեն կամ այլ կերպ կսահմանվի խախտումների ցանկը, որոնք կարող են դիտվել որպես էական: Անկասկած, դա շատ հարմար է դատավորի համար, որն առանց կոնկրետ քրեական գործի մանրամասն վերլուծության, առանց դրա առանձնահատկությունները հաշվի առնելու կլուծի քրեադատավարական օրենքի էական խախտումների մասին հարցը, որը հնարավորություն կտար փոփո-

¹ Комментарий к Уголовно-процессуальному кодексу Российской Федерации / Отв. ред. Д.Н. Козак, Е.Б. Мизулина. М.: Юристъ, 2003, с. 620-621.

խելու կամ բեկանելու դատարանների որոշումները: Մակայն այսօրինակ մտեցումը հազիվ թե ընդունելի լինի, քանի որ մինևույն խախտումը կարող է էական համարվել մի դեպքում և ոչ էական՝ մյուս դեպքերում: Պայմանավորված այն բանով, թե որքանով է ազդել քրեադատավարական օրենքի խախտումը հիմնավոր դատավճիռ կայացնելու վրա, պետք է լուծվի այն հարցը, թե արժե արդյոք այն հիմք ընդունել դատարանի կայացրած որոշումը փոփոխելու կամ բեկանելու համար: Ուստի, կարծում ենք, որ տվյալ համատեքստում քրեադատավարական օրենքի խախտումները դիտարկելիս անհիմաստ է դառնում այնպիսիների առանձնացումը, որոնք հարկ լինի բնորոշել որպես էական¹:

Կարծում ենք, որ այս հարցում դատական հայեցողությունը կարևոր է, պետք է վստահել դատավորին, վերջինս պետք է որոշի, թե քրեադատավարական օրենքի որ խախտումները կարող էին ազդել դատավճռի օրինականության վրա: Դա հնարավորություն է ընձեռում դատավորին դատավճռի բեկանման կամ փոփոխման հնարավորության հարցը լուծել կոնկրետ քրեական գործի առանձնա-

¹ Արտասահմանյան երկրների քրեադատավարական օրենսդրության վերլուծությունը ցույց է տալիս, որ «քրեադատավարական օրենքի էական խախտում» հասկացությունը ստացել է տարբեր կարգավորում: Որոշ երկրների քրեադատավարական օրենսդրության մեջ նշում է կատարվում քրեական դատավարական օրենքի էական խախտման մասին՝ առանց այն խախտումների առանձնացման, որոնք անվերապահորեն հանգեցնում են դատական ակտի բեկանման: Այդպիսի իրավական կարգավորումը հանգեցնում է դատական հայեցողության, այսինքն՝ դատարանն ինքն է որոշում, թե դատավարական օրենքի խախտումն ինչպիսի ազդեցություն է ունեցել դատավճռի կայացման վրա: Այլ երկրների օրենսդրությամբ սահմանված են, ինչպես «քրեադատավարական օրենքի էական խախտման» հասկացությունը, այնպես էլ վերաքննության կամ վճռաբեկության կարգով դատական ակտի բեկանման անվերապահ հիմքերը: Ավելին, պետք է նշել, որ որոշ երկրների քրեադատավարական օրենսդրությամբ (օրինակ՝ Ֆրանսիայի, Իտալիայի, Բելգիայի) նախապատվությունը տրվում է «պատժի հիմնավորվածության տեսությանը», այսինքն՝ էթե նշանակված պատիժը համարժեք է այն պատժին, որը օրենքով սահմանված կարգով պետք է կիրառվեր այդ հանցագործության համար, ապա ոչ ոք իրավունք չունի պահանջելու դատական ակտի բեկանում այն պատճառաբանությամբ, որ տեղի է ունեցել օրենքի նորմերի կիրառման խախտում:

հատկություններից ելնելով, այսինքն՝ ցուցաբերել անհատական մոտեցում: Ուստի միանգամայն տրամաբանական է հետևյալ քայլը՝ *քրեադատավարական օրենքի խախտում* տերմինը գործածել առանց «Էական» բառի: Առավել ևս, որ ՀՀ քրեական դատավարության գործող օրենսգրքի և Նախագծի հիշատակված նորմում կոնկրետացված չեն այն խախտումները, որոնք անառարկելիորեն պետք է համարվեն էական՝ հանգեցնելով դատավճռի բեկանմանը կամ փոփոխմանը:

Կարծում ենք, որ օրենքը դատարանին իրավունք է վերապահում, կոնկրետ քրեական գործի առանձնահատկություններից կախված, որոշել այն հարցը, թե արդյոք էական են քրեադատավարական օրենքի կոնկրետ խախտումները և դրա հիման վրա հանգեցնում են դատական որոշումը վերանայելու: Սա ճիշտ մոտեցում է, քանզի միևնույն խախտումը, կոնկրետ քրեական գործի առանձնահատկություններով պայմանավորված, կարող է տարբեր կերպ անդրադառնալ որոշման վրա: Օրենսդրորեն հնարավոր չէ հաշվի առնել նշված առանձնահատկությունների ամբողջ բազմազանությունը: Հետևաբար, էական է արդյոք քրեադատավարական օրենքի խախտման հարցի լուծումը դատարանին վստահելը այդ հիմնախնդրի միանգամայն ողջամիտ լուծում է: Ճիշտ է, միանգամայն տեղին կլինե՞ր կիրառել ոչ թե ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 398-րդ հոդվածում տեղ գտած «քրեադատավարական օրենքի էական խախտումներ» բառակապակցությունը, այլ պարզապես «քրեադատավարական օրենքի խախտումներ» ձևակերպումը: Դա ավելի շատ կարտացոլեր օրենսդրի նոր մոտեցումը քրեադատավարական օրենքի խախտումների նկատմամբ՝ որպես դատական որոշումը փոխելու հիմքի:

Ուշագրավ է նաև այն, որ ՀՀ քրեադատավարական օրենսդրությամբ դատավարական օրենքի էական խախտումներ են համարվում միայն այն խախտումները, որոնք թույլ են տրվել դատական քննության ժամանակ, կարծում ենք, որ նշված սահմանափակումն արդարացված չէ, որովհետև այդ խախտումները կարող են լինել նաև մինչդատական վարույթի ընթացքում, հետևաբար էական են համարվում նաև այն խախտումները, որոնք թույլ են տրվել մինչդատական վարույթի ընթացքում:

Քրեական գործով վարույթի կարգի չպահպանումը առաջացնում է համապատասխան իրավական հետևանքներ ինչպես քրեա-

կան գործի համար, այնպես էլ դատավարության մասնակիցների համար, որոնք թույլ են տվել այդ խախտումները, մասնավորապես բեկանվում են այն որոշումները, որոնք կայացվել են դրանց արդյունքում, կամ ձեռք բերված ապացույցները ճանաչվում են անթույլատրելի: Առանց դատավարական ձևի պահպանման մինչդատական վարույթի և դատական քննության իրականացումը, թեկուզ այն հանգեցրել է քրեական գործով ճշմարտության բացահայտման, հանգեցնում է դատավարության մասնակիցների իրավունքների խախտման:

Վճռաբեկ դատարանը գտնում է, որ վերլուծելով քրեադատավարական օրենքի էական խախտումները, որոնք կարող են հանգեցնել դատական որոշման բեկանմանը, հարկ է նկատել, որ դրանցից ոչ բոլորն են ոտնահարում քրեական դատավարությանը մասնակից անձանց իրավունքներն ու ազատությունները: Մրանից հետևում է, որ քրեադատավարական ձևը ևս ոչ միշտ է պետք դիտարկել որպես քրեական դատավարության մասնակիցների իրավունքների ու ազատությունների երաշխիք: Ասել է թե՛ քրեադատավարական ձևը չի կարելի համարել լոկ որպես քրեական դատավարության մասնակիցների իրավունքների ու ազատությունների երաշխիք, քանի որ այն ունի նաև մի շարք այլ նշանակություններ¹:

Քրեադատավարական օրենքի էական խախտման հետ միաժամանակ քրեական դատավարության օրենսգրքում օգտագործվում է «հիմնարար խախտում» հասկացությունը, որի բովանդակությունը չի բացված քրեական դատավարության օրենսդրությունում: Մասնավորապես ՀՀ քր. դատ. օր.-ի 21-րդ հոդվածի համաձայն՝ «Սույն հոդվածի երկրորդ մասի կանոնները չեն գործում այն բացառիկ դեպքերում, երբ գործի նախորդ դատական քննության ընթացքում թույլ են տրվել *նյութական կամ դատավարական իրավունքի այնպիսի հիմնարար խախտումներ*, որի արդյունքում ընդունված դատական ակտը խաթարում է արդարադատության բուն էությունը, խախտում է սահմանադրորեն պաշտպանվող շահերի անհրաժեշտ հավասարակշռությունը»: Նյութական և դատավարական իրավունքի հիմնարար խախտումները նույնպես պետք է դատական որոշումների բեկանման անվերապահ հիմք հանդիսանան: Բնարկե, պետք է հաշվի

¹ Տե՛ս նաև ՀՀ Վճռաբեկ դատարանի 2009 թ. սեպտեմբերի 16-ի թիվ ԵԲԸԴ/0295/01/08 որոշման 15-րդ կետը:

առնել այն հանգամանքը, որ էական խախտումներից ոչ բոլորն են, որ համարվում են հիմնարար խախտում: Կարծում ենք, որ հիմնարար են համարվում օրենքի այն խախտումները, որոնք վերաբերում են քրեական դատավարության հիմքերին, որի հետևանքով անօրինական է ճանաչվում քրեական գործով վարույթն ամբողջությամբ վերցրած (օրինակ՝ էթե գործի քննությունն իրականացվել է դատարանի անօրինական կազմով կամ օրենքով չստեղծված դատարանի կողմից, կամ խախտվել է տվյալ գործի քննության ընդդատությունը): Հիմնարար խախտումների արդյունքում խախտվում են մրցակցային դատավարության հիմքերը, կողմերի իրավահավասարությունը և դատարանի անկախությունը:

Հիմնարար խախտում պետք է համարել դատավարության մասնակիցների արդար դատաքննության իրավունքի և դատական պաշտպանության իրավունքի խախտումները: Կարծում ենք, որ այդ խախտումները պետք է լինեն իրական, այսինքն՝ դրանք ազդել են քրեական գործի էլքի, այսինքն՝ անձի մեղավորության կամ անմեղության վերաբերյալ դատարանի համոզմունքի վրա: Հիմնարար խախտումները պետք է խաթարեն արդարադատության բուն էությունը և խախտեն սահմանադրորեն պաշտպանվող շահերի անհրաժեշտ հավասարակշռությունը:

СУЩЕСТВЕННОЕ НАРУШЕНИЕ УГОЛОВНО-ПРОЦЕССУАЛЬНОГО ЗАКОНА КАК ОСНОВАНИЕ ДЛЯ ОТМЕНЫ СУДЕБНОГО АКТА

Самвел Дилбандян

Заведующий кафедрой уголовного процесса и криминалистики ЕГУ, доктор юридических наук, профессор

В уголовном судопроизводстве часто допускаются разные по характеру и степени тяжести нарушения процессуального закона. Эти нарушения могут допускаться на различных стадиях уголовного судопроизводства, т.е. как в досудебном, так и в судебном производстве.

До принятия нового Уголовно-процессуального кодекса важно изучить теоретические и практические вопросы, связанные с нарушением уголовно-процессуального закона. Для сравнения мы рассмотрим понятия «существенное нарушение уголовно-процессуального закона», «основное нарушение» и «фундаментальное нарушение».

A SUBSTANTIAL VIOLATION OF THE CRIMINAL- PROCEDURAL LAW AS A BASIS FOR THE ANNULMENT OF THE JUDICIAL ACT

Samvel Dilbandyan

*Head of the Department of Criminal Procedure
and Criminalistics, YSU, Doctor of Law, Professor*

A lot of violations of the procedural law are frequently made during criminal proceedings, which may vary by their nature and severity. These violations can be met at the various stages of criminal proceedings both in the pre-trial proceedings and during the litigation.

Before the adoption of new Code of Criminal Procedure, it is important to study the theoretical and practical issues relating to the violation of criminal-procedural law. In the comparison, the author has examined the definitions of "substantial violation of criminal-procedural law", "major violation" and "fundamental violation".

Բանալի բառեր – քրեադատավարական օրենք, խախտում, հիմնական խախտում, հիմնարար խախտում, դատական ակտ, վերանայում

Ключевые слова: уголовно-процессуальный закон, нарушение, основное нарушение, фундаментальное нарушение, судебный акт, пересмотр

Key words: criminal-procedural law, violation, fundamental violation, major violation, judicial act, review